

///// zpráva z konference ///

Průřez tvorbou Jeffreyho C. Alexandra. Slovenská sociologická spoločnosť. Bratislava, 7. prosince 2012.

Jan Balon

Teoretický seminář uspořádaný v rámci aktivit Slovenské sociologické společnosti 7. prosince 2012 v Bratislavě pod názvem *Průřez tvorbou Jeffreyho C. Alexandra* si kladl za cíl diskutovat jeden z nejdůležitějších příspěvků k teoretickému myšlení v sociologii během posledních několika desetiletí. Jeffrey C. Alexander, jedna ze žijících legend americké sociální vědy, představil v několika etapách své profesní dráhy poměrně různorodé a obtížně sjednotitelné teoretické projekty, které vždy vyvolaly širokou odezvu a značné očekávání v řadách akademické veřejnosti.

Vlastní vývoj Alexanderova teoretického myšlení i kontinuita nároků, jež spojoval se svými projekty, velmi dobře ukazuje, nakolik problematický je v současných podmínkách jakýkoli pokus o zobecnující teoretické myšlení v sociálních vědách. Cílem semináře nebyl tedy výhradně jen rozbor Alexanderových teorií a idejí, byla to také otázka nároku kontinuity/diskontinuity teoretického myšlení, na niž

se v průběhu semináře opakovaně zaměřovala pozornost. Skutečnost, že referující dostali na své příspěvky i následné diskuse velkorosý časový prostor téměř jedné hodiny, umožnila věnovat se i úvahám o obecnějších aspektech vývoje sociálních věd i současném stavu či vyhlídkách sociologického bádání.

První dva příspěvky (Dilbar Alieva: „Postpozitivistická syntéza Jeffreyho C. Alexandra“, Jan Balon: „Parsons junior. Teorie jednání J. C. Alexandra“) se zaměřily na rané období Alexanderovy tvorby, jež je spojené zejména s jeho pokusem o revitalizaci parsonsovského projektu obecné teorie jednání, tak jak byl představen ve čtyřdílném svazku *Theoretical Logic in Sociology* (1982–1983) a v následujícím takzvaném neofunkcionalistickém období, během něhož se Alexander pokoušel prosadit explanační nároky nového přístupu, jenž si přál funkcionalistické argumenty obohatit o podněty z takzvaného „obratu k jazyku“ a „obratu ke kultuře“, s nimiž se původní funkcionalisté nemohli vypořádat.

Příspěvek Márii Suríkové „Problematika kulturního traumatu u J. C. Alexandra“ se zaměřil konkrétněji na Alexanderův pokus demonstrovat, jak lze sociologicky postupovat a analyticky využívat poněkud nejasně vymezený koncept kultury v sociálních a humanitních vědách. Csaba Szaló ve svém pří-

spěvku „Anti-Bourdieu: neo-marxismus, kulturní sociologie J. C. Alexander a relativní autonomie symbolických forem“ konfrontoval Alexanderovo pojetí kulturní sociologie s přístupem Pierra Bourdieu, jehož přístup ke kultuře vychází v mnohém z konceptů, jež pojímá značně odlišně než celý projekt „kulturní sociologie“, zejména pak v otázce „praxe“, k níž Alexander přistupuje spíše svévolně a metateoreticky, než že by se příliš staral o její důsledné promyšlení. Závěrečný příspěvek Marka Skovajsy „Možnosti a meze strukturní hermeneutiky“ kriticky zhodnotil ambiciózní nároky spojené s Alexanderovým užíváním pojmu „relativní autonomie kultury“ a jeho vymezení strukturní hermeneutiky jako přístupu, jenž nám umožní přistupovat ke kulturním fenoménům, kódům či narativům ze zřetelné analytické a explanační perspektivy.

Celkově vzato se jednotlivé příspěvky pokusily představit základní logiku Alexanderovy práce, posun v její argumentaci, nárocích i cílech, zejména s důrazem na pokusy o rozvedení konceptu kultury v oblasti prolínání sociologické teorie, sémiotiky, kulturní analýzy a jiných přístupů. Specifičtější analytický důraz na koncept „relativní, absolutní, analytické“ autonomie kultury byl zasazen do kontextu logiky vývoje jednak Alexanderovy vlastní argumentace, jednak do kontextu

proměn současné konceptualizace kultury jako takové, a to především ve vztahu k problémům vyplývajícím ze snahy zformovat předpoklady využití kulturní sociologie k (sociologické) analýze jednání. Jak vplynulo z diskusních částí semináře, Alexanderovo dílo nás konfrontuje především s otázkou, jak je možné – a nakolik je problematické – historicky zatížené koncepty jako kultura, jednání, struktura apod. systematicky provázat prostřednictvím kategorií, jež mají zřetelné explanační ambice a nepodléhají současné atmosféře v sociálních vědách nakloněné spíše interpretativním přístupům ke zkoumání kulturních praktik, aktérství či strukturované interakce, v nichž převládá důraz na kontextualitu, situovanost či fragmentárnost důvodů, intencí a motivací lidského jednání. Alexanderův současný projekt kulturní sociologie, vzhledem ke skutečnosti, že ten je jedním z nejdiskutovanějších a nejambicióznějších pokusů o revitalizaci současné sociologické teorie, nabízí skutečně koncentrovaný prostor k promýšlení takovýchto problémů, z nichž má teoretické myšlení nejen vycházet, nýbrž se i jimi – čas od času – nechat pohltnout.